

ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТИ ВА БЮДЖЕТ МАБЛАҒЛАРИ УСТИДАН МОНИТОРИНГ ТИЗИМИ

Расулов Шерзод Шароф ўғли

ЖизПИ, ўқитувчиси

Саидов Жамшид Рустамович

ЖизПИ, талабаси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16891966>

Аннотация: Ушбу мақолада давлат молиявий назоратининг мазмун-моҳияти ва бюджет маблағлари устидан мониторинг тизимини ташкил этиш масалалари ёритиб берилади. Бюджет маблағлари устидан самарали мониторинг тизими маблағларнинг мақсадли сарфланиши, молиявий интизомни таъминлаш, коррупция ва маблағларни ноқонуний ўзлаштириш ҳолатларини олдини олишда муҳим ўрин тутди. Мақолада давлат молиявий назоратининг ҳуқуқий асослари, мониторинг жараёнида қўлланиладиган усуллар, замонавий ахборот технологияларининг ўрни ҳамда миллий ва халқаро тажриба таҳлил қилинади. Шунингдек, бюджет маблағлари устидан мониторинг тизимини такомиллаштириш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилади.

Калит сўзлар: давлат молиявий назорати, бюджет маблағлари, мониторинг тизими, молиявий интизом, мақсадли сарфланиш, коррупция профилактикаси, ахборот технологиялари, халқаро тажриба.

Abstract: This article discusses the essence of state financial control and the issues of organizing a monitoring system over budget funds. An effective monitoring system for budget funds plays an important role in ensuring their targeted use, maintaining financial discipline, and preventing corruption and the misappropriation of funds. The article analyzes the legal framework of state financial control, the methods used in the monitoring process, the role of modern information technologies, as well as national and international practices. In addition, proposals and recommendations for improving the monitoring system over budget funds are developed.

Keywords: state financial control, budget funds, monitoring system, financial discipline, targeted use, corruption prevention, information technologies, international practice.

Иқтисодиётнинг мураккаб шароити ва рақамли иқтисодиётга ўтиш йўлида молиявий назорат жараёнида эришиладиган натижаларнинг самарадорлиги ва ишончлилиқ даражасини ошириш учун молиявий назоратнинг натижадорлигини ошириш муҳим зарурат бўлиб бормоқда. Шу боисдан Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Давлат молиявий

назорати департаменти ва унинг ҳудудий бошқармалари томонидан бюджет маблағларининг мақсадли сарфланиши юзасидан доимий назорат олиб борилмоқда.

Давлат молиявий назорати департаменти ва унинг ҳудудий бошқармалари молиявий назоратнинг самарадорлигини таъминлашда, аввало, унинг мазмун-моҳиятини чуқурроқ ўрганиши талаб этилади.

“Назорат” атамаси “Бошқарув” атамаси билан узвий боғлиқ бўлиб, объектни бошқариш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш, айниқса мураккаб тизимларни бошқаришда, тегишли назоратсиз тўлақонли амалга ошириб бўлмайди.

Назорат тартибга солиш тизимининг ажралмас қисми ҳисобланиб, унинг ёрдамида тизим бошқарувчиси тизимнинг ҳақиқий ҳолати тўғрисида керакли маълумотларни олади ҳамда ҳақиқатда амалга оширилган ишларни баҳолаш имкониятини инобатга олган ҳолда, номақбул оқибатлар билан боғлиқ оғишларни аниқлаш имконини беради.

Олиб борилган тадқиқотлар натижасида давлат молиявий назорати тушунчасини тавсифлашга ҳаракат қилдик. Фикримизча, давлат молиявий назорати – бу молиявий қонунчиликка риоя қилишни таъминлаш ва давлатнинг бюджет ва бюджетдан ташқари даромадларининг мақсадсиз сарфланишига йўл қўймаслик борасида давлатнинг молиявий сиёсатини муваффақиятли амалга оширишга қаратилган чора-тадбирлар тизими ҳисобланади. Давлат молиявий назорати молиявий сиёсатнинг муҳим воситаси ҳисобланади ва у Ўзбекистон Республикасининг бюджет қонунчилиги ва бюджет муносабатларини тартибга солувчи бошқа бюджет тўғрисидаги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга риоя қилинишини таъминлашга қаратилган.

Сўнгги йилларда бюджет тўғрисидаги маълумотларнинг очиқлиги ва шаффофлигини таъминлаш бўйича бир қанча ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018-йил 22-августдаги “Бюджет маълумотларининг очиқлигини ва бюджет жараёнида фуқароларнинг фаол иштирокини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3917-сон Қарори қабул қилинди. Ушбу қарор билан мамлакатимизда амалга оширилаётган бюджет соҳасидаги ўзгаришларни фойдаланувчиларга етказиб бериш, маълумотларнинг шаффофлиги ва очиқлиги бир мунча таъминланади.

Назорат органларининг аниқ белгилаб берилган ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва ваколатлари кўрсатилган ягона тамойиллар, меъёр ва

меъёрий ҳужжатлар Давлат молиявий назорат тизимининг “пойдевори” бўлиши лозим.

Ҳар қандай назорат органи самарали фаолиятни амалга ошириши учун мустақиллик ва ҳолислик тамойиллари унинг ишлаш тамойиллари бўлиши керак. Давлат молиявий назорати тизимининг асосий стратегияси, давлатнинг фаолияти стратегияси ва манфаатларига мос бўлиши керак.

Шундай қилиб, молиявий назоратнинг самарали тизимини яратиш орқали иқтисодий соҳада хавфсизликни ва фуқароларнинг манфаатларини максимал даражада ҳимоя қилишни таъминлаш давлатнинг асосий манфаатлари ҳисобланади.

Давлат молиявий назоратининг самарали фаолият юритиши бюджет маблағларини шакллантириш ва улардан мақсадли фойдаланишнинг узлуксиз жараёнини таъминлайди.

Замонавий шароитда бюджет-молия соҳасида назоратнинг самарадорлигини ошириш муаммоси юзага келади, чунки мамлакат бюджетининг ҳолати ва аҳоли фаровонлиги, давлат молиявий назорати самарадорлигига ва назорат органларининг фаолиятини ташкил қилишга боғлиқ.

Шу сабабли, давлат молиявий назорати самарадорлигини баҳолаш методикасини ишлаб чиқиш муҳим илмий ва амалий вазифа ҳисобланади, чунки унинг ечими давлатнинг бутун ижтимоий-иқтисодий сиёсати, шу жумладан бюджет сиёсатининг сифатини оширишга ёрдам беради.

Давлат молиявий назорати тизими ўзининг шаклланиш ва ривожланиш босқичида миллий ва хориж тажрибаларни умумлаштириш асосида ишлаб чиқилган илмий асосланган услубий ва амалий тавсияларга муҳтож бўлади. Давлат бошқаруви ва назорат субъектлари учун назорат тадбирларини режалаштириш, ўтказиш ва умумлаштиришнинг ягона мезонларини яратиш унинг самарадорлигини оширишнинг зарурий шартидир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Gaybullayevna, R. S. , & Musurmangulov. (2024). THE IMPORTANCE OF TIME MANAGEMENT IN ENSURING EFFICIENCY IN CONSTRUCTION. JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE, 3(1), 28-31.
2. Gaybullayevna, R. S. (2023). THE STATE OF THE DIGITAL ECONOMY TODAY: PROBLEMS AND SOLUTIONS. JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE, 2(12), 38-42.